

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., PRÆST.

SJETTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI

1872 - 73.

Vreilev Kloster og Klosterkirke,

beskrevet af J. B. Løffler.

Vreilev Kloster-Segl benyttet i Aaret 1335.

Omtrent halvanden Mil sønden for Hjørring oppe paa et jevnt skraanende Bakkedrag ligger Hovedgaarden Vreilev Kloster. Da de omkringliggende Egne ere flade og sparsomt bebyggede, drages Blikket allerede i lang Afstand mod dens anselige Bygninger, hvis hvide Mure og teglhængte Tage rage op over den Skare Træer, som have søgt Beskyttelse her mod Vestenvindens knugende Haand.

Komme vi ad Hovedlandeveien, der sønder fra fører til Hjørring, følge vi denne til lidt ovenfor Vreilev Kro, hvor en smal, sandet Vei bøier af i Øst, og løber lige op til Gaarden. Ingen Taarne, ingen Portaler eller rige Vinduesindfatninger pryde dens Bygninger, men dog virke de i høj Grad tiltalende paa Beskueren, thi hvad der fattes dem i arkitektonisk Rigdom og Formskjønhed, er fuldelig erstattet

ved den Alvor og Værdighed, som ene Aarhundreder formaa at meddele, og den maleriske Frihed, hvormed Tidernes forskellige Fordringer til et Hjem ere blandede mellem hverandre. Men det er ikke udelukkende Minder fra Fortiden, der danne det stemningsrige Billede. Hvert Foraar grønnes saa mægtige og skønne Linde, som Danmark sikkert nogensteds eier, bag de skjærmende Mure og lægge disse i den dybeste Skygge. Er det saa i Middagsstunden, naar Pleilen hviler og Kjernen er stillet i Ro, da faaer man levende Indtrykket af, at disse Bygninger ikke opførtes i verdsligt Øiemed som Forraadshuse for Markernes Afgrøde, men som Tilflugtssted for den, der forsagede Verden for gjennem Selvfornegtelse og Bøn at vinde Frelse for Sjælen.

Vreilev var et Nonnekloster, uvist af hvilken Orden, men af et Document fra September 1335¹⁾, hvori Prioren, Priorinden og det hele Convent med Kapitlet af Børglums Samtykke indgik et Mageskifte med Ridder Henric Nielæssøn om noget af Klosterets Gods mod hans Eiendom, turde vi maaske slutte, at det var oprettet for Korfruer af Præmonstratenser Ordenen²⁾. Børglum, der kun laa halvanden Mil fra Vreilev, var nemlig Præmonstratenser Ordenens første Opholdssted her i Landet, og ikke sjældent finde vi Exempler paa, at de større Klostre indgik en Art Broderskab med de mindre, saaledes, at disse, som Døttre, skulde vise hine Ærbødighed og Lydighed imod til Gjengjæld at finde Beskyttelse hos Moderklosteret. Et saadant Forhold havde vi f. Ex. mellem Domkapitlet ved Vor Frue Kloster i Viborg og Augustiner Klosteret i Grinderslev, mellem Cistercienser Klostrene i Esrom og Sorø, og ved de tvende førstnævnte anføres det udtrykkeligt blandt Reglerne for

¹⁾ Suhm. Tom. XII, Side 265.

²⁾ Præmonstratenser Ordenen stiftedes i Aaret 1120 af den Hellige Norbert i Prémontré, et Sted i Nærheden af Laon i Champagne, der efter N.'s Udsagn var blevet ham paapeget af Herren. Denne Orden havde stor Udbredelse i alle katholske Lande, men nu bestaar den sandsynlig kun i Polen og Bøhmen. N. døde som Erkebiskop af Magdeburg i Aaret 1134.

Broderskabet, at Provsten i Domkapitlet skal have den afgjørende Stemme i paakommende Tvivlstilfælde eller Tvistigheder.

Saavidt vides, kom Præmonstratenser Ordenen her til Landet i Aaret 1128.

Ordensreglerne vare i Begyndelsen meget strenge; en svær Synd var det saaledes at nyde Mælkemad, Æg eller Ost, ikke at tale om Kjødspiser, der vare strengelig forbudne. I Tidernes Løb mildnedes dog disse Forbud, og allerede i Aaret 1289 lod Abbeden i Prémontré bekjendtgjøre for sine Ordensbrødre, at de paa Reiser maatte nyde hvadsomhelst der blev sat for dem. Samme Aar fritog Abbeden Forstanderne for Klostrene i Danmark og Norge for hvert Aar at give Møde ved Ordenskapitlet i Prémontré, imod hvert fjerde at sende fire Prælater dertil, blandt hvilke Bispem i Børglum og Abbeden i Tønsberg skulde være. Ordensdragten var hvid, hvoraf Navnet »Hvide Munke«, og Vaabenet dannedes af tvende korslagte Bispestave paa blaa Grund bestrøet med Lilier.

Naar og af hvem Vreilev Kloster stiftedes, vide vi ikke, men efter visse Træk i Kirkens Architektur at dømme, der senere ville blive nærmere omtalte, turde det skrive sig fra den anden Halvdel af det 12te Aarhundrede, skjøndt det, saavidt Meddelelsen bekjendt, første Gang omtales i Aaret 1253 (1254) i et Gavebrev: »Paa enn gaard och enn skouff y Egennshauffue, som Diiderich halffuer giüffuid mett siin datther til Wreeluff cloester¹⁾«.

Som ovenfor omtalt i Documentet fra 1335 blev Klosteret bestyret af en Prior og en Priorinde. Af Priorerne nævnes Nicolaus 1340, Jon Jonsøn 1418, Niels Nielsøn 1462 og 1479, Peter Bangh 1482 og Povel Andersøn 1504—1515. Blandt Priorinderne kjendes kun Cecilia 1335 og Anne Povelsdatter, som omtales i Aarene 1508 og 1536 og vistnok var den sidste Priorinde i Vreilev.

¹⁾ De ældste danske Archivregistraturer. 3 B., Pag. 36.

Allerede under Christian den 2den maatte Klosteret afstaa en Del af sin Formue — 100 Lod Sølv — »til Rigets Behov«, og senere hen ved Reformationstiden blev det, ligesom de fleste af vore andre Klostre, affordret betydelige Pengesummer, til Lønning for de leiede Krigsfolk, der tjente Kong Christian den 3die i Grevens Feide. Dets gode Tid har sikkert allerede den Gang været forbi, thi for at skaffe 500 Mark danske Penge tilveie maatte Priorinden i Forening med Bispem paa Børglum laane 100 Rhinske Gylden i Guld og Jacobsdalere af en Hr. Niels Lauridsøn, i Pant for hvilken Sum en Gaard i Vreilev Sogn blev sat. Fra Aaret 1538 gik nu Klosteret over til at blive en kongelig Forlening, og som første Lensmand nævnes Hr. Ove Lunge. Efter ham modtog i 1542 den sidste Biskop over Børglum Stift, Styge Krumpen¹⁾, Vreilev Kloster i Forlening af Kongen, uvist paa hvilke Betingelser, men han beholdt det kun til 1547, i hvilket Aar Niels Parsbjerg overtog Eiendommen imod at stille fire bevæbnede Ryttere i Krigstid og forsyne Nonnerne med Alt fornødent, ganske som de tidligere havde haft det. To Aar efter fornyedes Forleningen med de Tillægsbestemmelser, at han skulde underholde Kongens Stutteri, forsyne det med en god Stodhest, samt afstaa Kongen Halvdelen af de Føl, som fødtes paa Gaarden. I 1554 blev Iver Lykke forlenet med Eiendommen paa samme Betingelser, dog omtales ikke Klosterjomfruene, og det maa derfor formodes, at disse enten vare døde eller reiste bort fra Klosteret. Fra 1556—1572 nævnes Lensmændene Jacob Skeel, Frands Bilde og Erik Podebusk. Efter denne sidstes Død kom Gaarden bort fra Kronen, idet Frederik den 2den 1575 mageskiftede den med Jens Bilde mod hans Eiendom Allindemagle paa Sjælland — Ringsted Herred, — og den blev nu stadig i privat Eie.

Da de fleste af vore Klostre efter Reformationens Indførelse bleve Boliger for kongelige Lensmænd, omdannedes

¹⁾ Styge Krumpen blev afsat i 1536. Han døde 1551 paa Asmild Kloster ved Viborg, hvorfra Liget førtes til Mariager Klosterkirke for der at jordfæstes. *Annales Ecclesiae Danicæ*. Tom. II, 492.

de paa forskjellige Maader for at svare til deres nye Bestemmelse, ja mange Steder nedbrødes de aldeles, for at give Plads til rige Herresæder og disses Avlsbygninger. Men ikke alene de ved Protestantismen foraarsagede Omordninger i Samfundsforholdene tilintetgjorde i Tidernes Løb hine Boliger for Middelalderens kunstneriske og videnskabelige Virken; heftige Ildebrande havde allerede tidligere ikke sjældent hjemsøgt dem og nødvendiggjort Byggeforetagender, hvorved da ofte Levninger af de gamle Murmasser bleve benyttede paa en fra deres første Bestemmelse forskjellig Maade, og yngre arkitektoniske Former blandedes med de ældre, saaledes at Tanken i det oprindelige Anlæg blev uklar, ja ofte uforstaaelig.

Skjøndt der i Bygningerne paa Vreilev ikke findes noget Spor tilbage fra Katholicismens Tid med Hensyn til hele deres indre Anordning, og skjøndt de i det Ydre paa mange Maader ere undergaaet Forandringer, saa synes dog Ydermurene for Størstedelen at være bevarede fra Klosterets Dage. Bygningsæmnet i disse nu desværre overkalkede Mure er den store røde Teglsten, som vi altid finde anvendt i vore middelalderlige Bygninger, hvor den formede og brændte Sten blev benyttet, og i Skiftegangen vexle regelmæssigt to Løbere med én Binder — det saakaldte Munkeskite — en Konstruktionsmaade, der neppe naar ud over Reformations-tiden.

Maaden, paa hvilken Vreilev Kloster synes at have været anlagt, er ikke ganske den, som hyppigst blev fulgt ved vore andre Klostre. Disse dannedes i Regelen af tre sammenbyggede Fløie, der imod Nord stødte op til Kirken, hvorved denne altsaa kom til at udgjøre den fjerde Fløi i den samlede Bygningsmasse. Forbindelsen mellem Kloster og Kirke blev hovedsagelig tilveiebragt ved den saakaldte Korsgang, en overdækket Gang, som løb langs med alle fire Længders Indersider og havde Døre, dels ind mod Kirken — i Regelen kun én i Øst og én i Vest — dels ind til Beboelsesrummene, og dels ud imod Klostergaarden, i hvis Midte da Brønden fandtes.

Klosterbygningerne paa Vreilev bestaa af tvende Fløie, én i Nord og én i Vest. Disse ere nu sammenbyggede i Syd-Vest, men den yngre Konstruktion i Murværket, afvexlende et Binder- og et Løberskifte, som er bleven benyttet i den vestre Fløis nordligste Del, synes at tyde paa, at dette ikke oprindeligt har været Tilfældet, men at de enten have været fritliggende eller knyttede til hinanden ved en Forbindelsesgang, som, efter det yngre Murværks Udstrækning at dømme, da maa have haft en Længde af omtrent $13\frac{1}{2}$ Al. til en Brede af 5 Al. Den nordre Fløi, der er opført i en Afstand af $65\frac{1}{2}$ Al. fra den norden for samme nu frit liggende Klosterkirke, har en Længde af 60 Al. og 10 Tom. til en Dybde af 15 Al. 20 Tom., og Murværket i dens nordøstre Hjørne synes endnu at vise Spor af Fortandingen til Korsgangen, som førte over til Kirken. Ud for samme Fløis nordvestre Hjørne skal man for faa Aar siden have fundet Fundamenter til den ud fra samme gaaende — vestre — Forbindelsesgang, og ved Udgravninger, som Meddeleren foretog i Sommeren 1871, bragtes Foden for Dagen til den Del af Gangen, der løb langs med Kirken. Dens Brede viste sig at have været 3 Al. og Murens Tykkelse 1 Al. 10 Tom. Den vestre Fløi, der er betydelig høiere, har, naar de $13\frac{1}{2}$ Al. nyere Murværk fraegnes, en Længde af 75 Al. 19 Tom. til en Dybde af $13\frac{1}{2}$ Al., og er i Syd afsluttet med et 10 Tom. fremspringende kvadratisk Endeparti, som har haft lange, med Rundbuer afsluttede Vinduer eller Blindinger. — Det turde af det Ovenanførte synes at fremgaa, at Klosteret i dets første Anlæg kun har haft én Fløi, som da blot ved Forbindelsesgangene i Øst og Vest var knyttet til Kirken. Da dennes Længde udgjør 64 Al. har Klostergaarden altsaa, ifølge de ovenfor meddelte Maal, paa det nærmeste været en Plads af kvadratisk Form. Den vestre Fløis eiendommelige Beliggenhed blev da at forklare paa den Maade, at en Udvidelse af Klosteret i Tidernes Løb var bleven paatrængende nødvendig, hvorfor man, for ikke at gjøre Brud paa det bestaaende Anlæg, maatte opføre den i sydlig Retning.

Efter nu at have søgt at give et Omrids af Klosteret i dets Helhed, ville vi gaa over til at omtale dets til St. Nicolai indviede Kirke. Allerede ved et flygtigt Blik paa dens Ydre, der viser os en i Forhold til Længden paafaldende smal Bygning¹⁾, uden særligt udpræget Korparti, lige afsluttet i Øst og i Vest forsynet med et paa Kirkens Gavlv skjævtstillet Taarn, faar man bestemt Indtrykket af, at det ikke er en Bygning af én Støbning, ikke en Bygning, hvori en vis given Tids Smagsretning i Bygningskunsten har udtalt sig, men at den er sammensat af flere uorganisk forbundne, forskjelligartede Elementer. Hele Taarnet er saaledes en senere Tilbygning, Rundbuen er i Vinduesafslutningerne sammenblandet med Spidsbuen, og Hvidtekosten har forgeses søgt at lede Opmærksomheden bort fra Naboskabet mellem den regelmæssigt tilhugne Kvadersten af Kamp og den brændte Teglsten. Hvormeget dette Mindesmærke imidlertid har lidt i Aarhundredernes Løb ved Nedbrydning af det Oprindelige og Tilbygning, saa staar der dog endnu saa meget tilbage af den gamle Klosterkirke, at vi med nogenlunde Sikkerhed kunne danne os et Billede af dens Udseende i Katholicismens Tid. Den var opført i Rundbuestil som en énskibet Basilika med Kor og halvrund Korslutning, og til Bygningsæmne blev udelukkende anvendt den omhyggeligt tilhugne Kvadersten af Kamp. Skibet og Koret have sandsynligvis kun været overdækkede med flade Bjelkelotter, hvorimod det tør formodes, at der over Apsis har været spændt en Hvælving i Form af en Fjerdedel Kugle. Hovedindgangen, som var midt paa den mod Klosteret vendende Sydside, dannedes af tvende rundbuede Arcader, omtrent $4\frac{1}{2}$ Al. brede og 6 Al. høie, adskilte ved en firkantet Pille, der foroven afsluttedes med en leddelt Plade, og forneden havde en simpel skraat afskaaren Fod. Denne Indgang var altsaa ifølge sin Beliggenhed udelukkende bestemt for Nonnerne og førte umiddelbart ud i Korsgangen. Foruden denne

¹⁾ Kirkens udvendige Længde, Taarnet fraregnet, er 62 Al. 9 Tom. Breden 17 Al. 16 Tom.

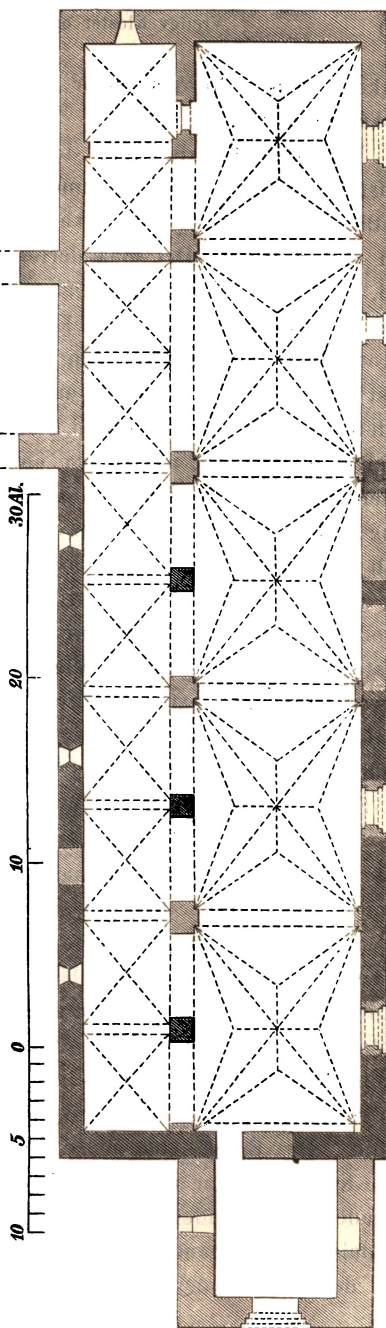
havde Kirken idetmindste to andre Indgange, én paa den nordre Side nærmest Vest, og én paa den vestre Side. Den første af disse udmærkedes ikke paa nogen Maade, idet Aabningen afsluttedes lige foroven, og Kvadrene ei engang fik et omløbende Afslutningsled ind imod Lysningen. Den vestre Indgang synes derimod at have været rigere udstyret. Skjøndt Opførelsen af Taarnet har virket i høi Grad forstyrrende paa Kirkens vestre Gavl, saa synes dog her at have været et Anlæg af trende rundbuede, ved Halvsøiler forbundne Arcader, af hvilke den midterste formodentlig dannede Portalen, medens de tvende ved Siderne kun vare Blindinger.

Lysset, der herskede i Kirken, maa have været meget dæmpet, thi dels vare Vinduerne smaa, og dels fandtes de kun paa Nordsiden, idet Sydsiden, som ovenomtalt, dækkedes af Korsgangen i hele sin Udstrækning.

Vi skulle sluttelig, med Hensyn til Kirkens oprindelige Ydre, endnu kun omtale dens Sokkel, der synes at meddele ret mærkelige Oplysninger. Da Jordsmonnet er voxet betydeligt i Tidernes Løb, er den nu aldeles skjult, men ved Udgravninger, som Meddeleren foretog langs alle Bygningens Sider, viste der sig at være to Former af den, forskjellige saavel i Størrelse som i Leddeling. Den ene af disse, der er 20 Tom. høi og foroven afsluttet med en udmærket fint articulere ret attisk Profil uden Perlebaand under den nederste Rundstav, strækker sig under Bygningens større vestlige Del — under de tre Femtedele af Nordsiden, hele Vestsiden og Sydsiden indtil den vestligste af de to store Arcader mod Korsgangen — og ligger omtrent 18 Tom. under den nuværende Jordlinie, saaledes at altsaa Jorden her har høinet sig over halvanden Alen. Den anden, der delvis danner Fod for Bygningens mindre østlige Del, saavel paa Nord- som paa Syd-Siden, og tidligere ligeledes har strakt sig under den halvrunde Korslutning, er kun 14 Tom. høi, og dens Afslutningsled, en temmelig flad Karnis, ligger flere Steder omtrent lige i Jordoverfladen. Kirkens østre Gavl har ingen

Grundplan
af
Vreilev
Klosterkirke.

Opmaalt og tegnet af
J. B. Løffler.

Sokkel, men i Nordøst staar en Hjørnesteen af den sidst beskrevne Form.

Blandt de Enkeltheder, der fra den antike Bygningskunst bleve optagne i den romanske uden at undergaa væsentlige Forandringer i Formkarakteren, hører fornemmelig den attiske Profil. Det maa derfor vække vor Opmærksomhed, naar vi i den vestlige Del af Vreilev Kirke finde den som Afslutningsled paa Sokkelen, medens vi i den østlige i Korpartiet, der altid var den Del af Kirkebygningen, som først blev paabegyndt, møde en yngre Form, og det synes af dette eiendommelige Forhold, sammenholdt med Forskjellen i Terrainforhøielsen, at fremgaa, enten at Klosterkirken endnu i den romanske Periode er bleven forlænget i østlig Retning, eller at der paa Vreilev allerede stod en Kirke, da man besluttede at anlægge Klosteret her, men at denne var for ringe i Størrelse til det nye Øigmed, hvorfor man udvidede den i Øst ved Tilbygning af et aneligere Kor. Denne sidste Formodning synes yderligere at finde Støtte deri, at vi ved Arcaderne paa Sydsiden, som upaatvivleligt hidrøre fra Klosterets ældste Tid, ikke finde den attiske Profil i Foden, medens den ved Portalen paa Vestsiden løber organisk over fra Sokkelen i Søilerne, for at tjene disse som Basis.

Betragte vi nu Kirken, saaledes som den staar i vor Tid, da finde vi den paa mangehaande Maader forandret, og i det væsentlige turde disse Forandringer skrive sig fra en saa sèn Tid som det 17de Aarhundrede, nogle af dem sikkert fra Aaret 1675, i hvilket vi vide, at betydelige Restaurationsarbejder bleve foretagne ved den. Allerede ovenfor omtalte vi dens Ydre i Hovedtrækkene, men det kunde mulig have sin Interesse at gaa det udførligere igjennem for ret at anskueliggjøre Forskjellen mellem dens Fortid og Nutid. Det Eneste, der leder Tanken hen paa, at vi have en Klosterkirke for os, er Omridsene af de to nu tilmurede Arcader paa Sydsiden. Dels ved Korsgangens Tilintetgjørelse og dels ved Gjennembrydningen til store spidsbuede Vinduer, har denne — Sydsiden — øiensynligt lidt betydeligt, thi

det oprindelige Materiale findes stærkt blandet med røde Teglsten, og et enkelt Sted ser man endogsaa den runde Overdel af et gammelt Vindue indsat i Muren i omvendt Form. Taarnet med dets lige Gavlinier og firkantede Luger frembyder Intet af Interesse i antikvarisk Henseende, men i den paa dets Vestside anbragte Indgang finde vi det eneste, men sikkert ogsaa fuldgyldige Bevis for, at Klosterkirken i tidligere Dage, maaske endnu i det 17de Aarhundredes første Halvdel, har haft halvrund Korslutning. I Indgangen ligger nemlig, som Trappesten, et Stykke svagt buet Sokkel ganske af samme Høide og med samme Profil som den, vi fandt i Kirkens østlige Del, og ved Udmaalingen af dette viste Krumningen sig nøiagtig at svare til den Radius, Apsiden maa have haft.

Fortsætte vi nu vor Vandring omkring Kirken til Nord-siden, se vi i denne den Del af Bygningen, der bedst har bevaret sit oprindelige Udseende. Ikke blot selve Murmassen staar her i de tre Femtedele af Siden for Størstedelen urørt, men endogsaa de smaa, rundbuede Vinduer — af hvilke der ikkun findes tre — ere fuldstændigt bevarede. Den ovenfor omtalte Dør, som nu er tilmuret, se vi i Omrids mellem de to vestligste Vinduer. Efter tvende Murpiller at dømme, der staa i en Afstand af 8 Al. fra hinanden, og mellem hvilke Muren ene er opført af Teglsten, synes Kirken i sin Tid at have haft en Tilbygning — Sacristi — i Nordost, men da de ved disse Piller foretagne Udgravninger ikke bragte nogen Sokkel for Dagen, maa man i ethvert Tilfælde antage, at en saadan Tilbygning ikke har hørt med til det oprindelige Anlæg¹⁾. Den østre Gavl synes ganske at hidrøre fra det 17de Aarhundrede, skjøndt den formodentlig staar paa samme Fundament som den oprindelige Chormur, til hvilken Apsiden sluttede sig.

Efter nu at have betragtet Kirkens Ydre, ville vi træde indenfor og se, hvilke Forandringer Tiden her har medført.

¹⁾ Den førstbeskrevne Sokkel slutter sig umiddelbart til den vestre Pille, og den sidstbeskrevne til den østre.

Det Første, der tildrager sig vor Opmærksomhed, naar vi ere komne ind i Taarnet, er Sporene af den vestre Portal, som bestaa i Brudstykker af to Arcader, og af Halvsøilen, der oprindeligt adskilte dem. Den nordligste af Arcaderne, som nu er tilmuret med Teglsten, synes at have dannet selve Indgangen, medens den sydligste baade ved sin Udmuring med Granitkvadere og ved sin attiske Sokkel noksom godtgjør, at den kun har været anlagt som en Blinding, med ikke stort mere end 2 Tom. Tilbagespring fra Murfladen. Nord for det nordligste Arcadefragment er den nuværende Indgang fra Taarnet til Kirken gjennebrudt, men omtrent paa dens Plads er det sandsynligt, at en lignende Blinding som den i Syd har sluttet sig til Portalen. Halvsøilen mellem Arcaderne har været tilveiebragt paa en i høi Grad varig Maade, idet man nemlig ikke har udhugget Stammen i de enkelte Kvadere og derefter tilpasset disse over hinanden, men derimod indhugget en Rende af halvcirkelformet Profil i dem, og i denne nedlagt et fuldt Søileskift, der altsaa kom til at springe frem for Murfladen og saaledes danne en Halvsøile. Saavel Søileskift som Kapitæl ere forsvundne, men Basis staar fuldstændig bevaret under Taarngulvet, og bekræfter yderligere denne besværlige Fremgangsmaade.

Gaa vi fra Taarnet ind i Langhuset, finde vi ikke dette som et énskibet Rum med fladt Bjelkeloft, men delt i tvende Skibe overdækkede med Hvælvinger, som ifølge deres Karakter ganske synes at tilhøre det 17de Aarhundrede. I disse se vi strax Grunden til Taarnets skjæve Stilling, idet man har opført det ud for det sydligste af Skibene. Ved Indmuringen af Hvælvingerne blev Skille-muren med sin Triumphbue mellem Skib og Kor nedbrudt, og Koret udvidet, saa at Kirken fik samme Brede i Øst som i Vest. Over det sydligste af Skibene, Hovedskibet, der omtrent er dobbelt saa bredt, men neppe 1 Alen høiere end Sideskibet, er spændt fem langagtig firkantede Stjernehvælvinger, hvis Gjordbuer fortsætte sig umiddelbart over i de til Sidemurene knyttede lidet fremspringende Murpiller. Af de ved disse

fremkomne fem Partier i Skillerummets Murflade, er det første, andet, tredie og femte, regnede fra Vest, delt ved to høie, spidsbuede Arcader, som, adskilte ved en firkantet Murpille, danne Gjennemgangene til Sideskibet, hvorimod det fjerde i hele sin Brede er gjenembrudt ind til dette¹). Sideskibets Hvælvinger, som kun have diagonalløbende Ribber, følge Arcadeinddelingen, og ere selv i det nævnte fjerde Parti af samme Størrelse som i de øvrige, saa at deres Antal altsaa bliver dobbelt saa stort som i Hovedskibet.

Kirken blev ved denne Omdannelse meget høiere, thi ikke alene fik Kapperne betydelig Stigning, men Ydermurene forhøiedes endogsaa omtrent halvfjerde Alen hele Bygningen rundt, saa at vi nu i Hovedskibet have en Høide af over 15 Al., medens den oprindelige neppe har overskredet 10 Al. I dette til Ydermurene fœiede Stykke har der paa Nordsiden været smaa Vinduer, ét for hvert af Sideskibenes Hvælvingfag, men de ere nu tilmurede med en Halvstens Mur.

Ved Beskrivelsen af Vreilav Kloster i »den danske Atlas« anføres, at Kirken har «tvende Chore, det ene paa nørre Siden af Alteret, hvor Indgangen er for Herskabet, det andet i vestre Ende af Kirken, for det unge Mandkjøn«, men Forfatteren maa her have forvexlet Begrebet Kor med Pulpitur, da han ved hint kun synes at ville betegne de respective Opholdssteder under Gudstjenesten for Herskabet og en Del af Sognefolket. Sideskibets tvende østligste Hvælvingfag, der ved en tynd Indskudsmur aflukkes fra det nærmest tilstødende, ere ved senere i den halve Høide indmurede Hvælvinger delte i to Stokværk, af hvilke det øverste øiensynligt har tjent som Herskabsstol, medens det nederste, ifølge et over Døren staaende Skriftsprog, først blev benyttet som Daabskammer²) og senere som aaben Begravelse for Godsets Eiere.

¹) Lige ud for dette Parti er det, at vi paa Kirkens Nordside se de to ovenomtalte Murpiller, og maa altsaa heraf slutte, at det nedbrudte Sacristi har været opført tidligere end eller samtidigt med Kirkens Hvælvinger.

²) Kirkens Døbefont, der bærer Indskriften: Jens Juul. Fru Ide

At Forfatteren ved det nordre »Chor« har søgt at betegne Herskabets Stol eller Pulpitur fremgaar yderligere deraf, at han strax efter fortsætter: »I den aabne Begravelse under samme Chor hviler« osv., hvorefter Navnene paa de Afdøde følge. Hvad det andet saakaldte »Chor« angaar, da have vi endnu i Kirkens vestre Del et Pulpitur, til hvilket Opgangen er fra Taarnet, og efter hvad Meddeleren har haft Leilighed til at bemærke, benyttes saadanne Pulpiturer i vore Landsbykirker udelukkende af Mandfolk.

Det kunde maaske synes enkelte af vore Læsere, at et Mindesmærke som Vreilev Klosterkirke, der ikke i nogen særlig Grad udmærker sig ved sit Plananlæg eller sine arkitektoniske Enkeltheder, ei heller fortjente vor Opmærksomhed og nærmere Undersøgelse, men er det dog ikke først ved nøiere Kjendskab til vore Fortidsminder, til de rigeste som til de mest beskedne, at vi kunne danne os en klar Forestilling om vor kirkelige Bygningskunst, saaledes som den havde udviklet sig i Middelalderen, og senere omdannedes for at tilfredsstillе Tidernes vexlende Smagsretninger? Og stille ikke isærdeleshed Klosterkirkerne gyldige Krav til vor Opmærksomhed, ikke blot fordi vi blandt dem finde fortrinlige, ja enestaaende Repræsentanter for fremmed Indflydelse paa vor Kunst¹⁾, men ogsaa fordi de sikkert ofte frembyde Enkeltheder, der vidne om, at vore Klosterfolk ved selvstændig Opfattelse af de overleverede Grundformer søgte at skabe Karakterer, som kunde tilfredsstillе Tidens kunstneriske Trang og tillige egnede sig for det Materiale, vort Land ydede og vore klimatiske Forhold paabød?

Gjøe 1639, angiver os maaske ikke blot Aaret, da Daabskammeret blev indviet, men vel endog Tiden, da hele Kirken blev overhælvvet.

¹⁾ Vestervig Klosterkirke i Thy er saaledes, saavidt Meddeleren bekjendt, det eneste Exempel paa engelsk-romansk Stil her i Landet. Vitskøl Klosterkirke, der blev nedbrudt ved Aaret 1668, skal jo have været opført med Peterskirken i Rom — Constantins Basilika — til Forbillede.
